

Nr 12

Utlåtande i anledning av motion om viss begränsning av rätten att göra bandupptagning m. m.

I motionen II: 861 av herr *Rubin* yrkas att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag till lagregler utarbetas om hur rätten att fritt göra bandupptagningar, fotografera och filma bör avgränsas i förhållande till det skydd den enskilde behöver åtnjuta för sitt privatliv enligt bl. a. art. 8 i Europarådets konvention angående de mänskliga rättigheterna.

Beträffande motiveringen till detta yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Integritetsskyddskommittén

Under år 1966 har den s. k. integritetsskyddskommittén tillsatts för att utreda frågor om förstärkt integritetsskydd på personrättens område. Direktiven för kommittén innehåller bl. a. följande (anförande av statsrådet Kling till statsrådsprotokollet den 13 maj 1966).

Som ett resultat av den tekniska utvecklingen har under senare år kommit fram en mångfald nya apparater för ljudöverföring, ljudupptagning och fotografering. Det har bl. a. blivit möjligt att tillverka mikrofoner, radiosändare, bandspelare och kameror i sådant format att de lätt kan döljas i kläder, tändsticksaskar, pennor eller andra bruksföremål. Vissa apparattyper kan utan svårighet anbringas på väggar och möbler på ett sådant sätt att de lätt undgår upptäckt. Också smygfotografering på stora avstånd är möjlig.

Med hjälp av dold apparatur kan man på stora avstånd avlyssna ett samtal i ett slutet rum. Samtalet kan registreras på band och vad som i övrigt tilldrar sig i rummet kan — utan att någon av de närvarande märker det — uppfångas av en kamera.

Möjligheterna att i hemlighet skaffa sig underrättelser av olika slag har alltså kraftigt ökat. Denna tekniska utveckling har på flera håll i världen väckt farhågor för missbruk. Även i vårt land har pekats på riskerna för att övervakningsapparater i mikroformat kan komma att finna vägen bl. a. till mindre nogräknade personer som vill använda dem för att utspionera andras privatliv eller för att sätta sig i besittning av affärs- eller yrkeshemligheter. Mikrofoner, radiosändare, bandspelare och kameror i mikroformat kan framställas till jämförelsevis låg kostnad och marknadspriserna behöver inte bli så höga att de avskräcker någon från att köpa.

Sammanfattningsvis kan om gällande lagstiftning sägas att det visserligen finns bestämmelser som kan användas för att bekämpa åtskilliga former av kränkningar av privatlivet men att rättssystemet f. n. inte erbjuder ett effektivt skydd mot de ökade risker för integritetskränkningar som den moderna transistor- och fototekniken medför. I och för sig kan, för att ta ett exempel, den förut omnämnda radiolagen användas för att begränsa spridningen av en del av den farligaste tekniska apparaturen, men åtskilliga av de apparater som det här är fråga om förutsätter inte överföring av ljud eller bild genom radiovågor och träffas därför inte av denna lag. En installation i hemlighet i en privatbostad eller ett arbetsrum av avlyssningsapparat kan förutsätta att ett hemfridsbrott begås men installationen kan mycket väl tänkas äga rum under sådana förhållanden att installatören inte kan dömas till straff i händelse av upptäckt. Privata skriftliga meddelanden skyddas i betydande utsträckning av bestämmelserna om brytande av post- eller telehemlighet och om intrång i förvar men för muntliga meddelanden är rättsskyddet väsentligt sämre. Svagt utbyggt är vidare skyddet mot smygfotoografering — t. ex. med hjälp av kamera med teleobjektiv — och publicering utan lov av bilder ur enskilda personers privatliv.

Det är alltså uppenbart att det behövs ytterligare lagstiftningsåtgärder i förebyggande syfte, och jag förordar att särskilda sakkunniga nu tillkallas för att göra en allsidig översyn av de olika rättsregler som är aktuella i detta sammanhang.

Man kan tänka sig att med lagstiftningens hjälp förstärka skyddet för privatlivet på flera olika sätt. Ett förbättrat skydd för privatlivet kan åstadkommas genom en ändrad utformning av bestämmelserna om straff för hemfridsbrott och annat intrång i enskildas privata angelägenheter. I viss utsträckning kan man vidare kriminalisera offentliggörande utan lov och annat obehörigt utnyttjande av vissa slag av informationer beträffande enskilda personer. Tillverkningen och handeln med tekniska apparater som lätt kan missbrukas kan dessutom regleras. Man kan också utöver vad som redan gäller belägga innehavet av sådana apparater med licensväng. Metoderna utsluter inte varandra. Det är tvärtom sannolikt att den bästa effekten uppnås om två eller flera av dem kombineras.

De sakkunniga bör vara oförhindrade att ta upp även andra frågor om en förstärkning av integritetsskyddet på personrättens område än dem jag här uppehållit mig vid, särskilt i den mån frågorna har samband med den utveckling på teknikens område som föranlett utredningsuppdraget.

Utredningsarbetet bör bedrivas skyndsamt. Det är angeläget att en ny lagstiftning kan träda i kraft så snart att man kan förebygga en spridning i stor skala bland allmänheten av tekniska apparater som lätt skulle kunna missbrukas till intrång i hemmen och på arbetsplatserna.

Utskottet

I motionen föreslås riksdagen hemställa hos Kungl. Maj:t om förslag till lagregler om en avgränsning mellan å ena sidan rätten att fritt göra bandupptagningar, fotografera och filma och å andra sidan det skydd den enskilde bör åtnjuta för sitt privatliv.

Som framgår av redogörelsen ovan ligger motionens ämne helt inom direktiven för den i maj 1966 tillsatta integritetsskyddskommittén. Ifrågasvarande lagstiftningsspörsmål har sålunda redan uppmärksammats av Kungl. Maj:t. Utskottet får med hänsyn härtill hemställa,

att förevarande motion, II: 861, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 februari 1968

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s)*, herrar Hjorth (s), Arvidson (h), Ernulf (fp), Svanström (cp), fru Lindström (s) och herr Schött (h)*;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar (fp), fru Johansson (s), herrar Ekström i Björkvik (s), Svensson i Vä (cp), fröken Bergegren (s)*, herrar Gustafsson i Borås (fp), Oskarson (h) och Hansson i Piteå (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.